

ZEN living lab i Ydalir

Ydalir skole og barnehage, foto Elverum kommune

Innhold

ZEN living lab i Ydalir	1
Introduksjon	1
Personvern	2
Arbeidsmetoden	3
Aktiviteter	3
Ydalir skole: «det gode livet i Elverum»	4
Ydalir barnehage: kartlegging av nabolaget	7
Litteratur	8

Introduksjon

«Living labs er brukersentrerte tiltak som har mål om å involvere ulike individer eller brukergrupper i tekniske eller bærekraftige endringer i samfunnet. The FME Research Centre on Zero Emission Neighbourhoods in Smart Cities (ZEN) har valgt living labs som et format til å organisere og sikre brukerengasjement i pilotprosjekter. Hovedformålene med bruk av living labs i ZEN-pilotprosjekter er å øke forståelsen blant ulike brukergrupper for ZENs målsettinger og til å støtte arbeidet med å realisere bærekraftige endringer» (ZEN rapport 18, 2019).

FME ZEN er en del av the Norwegian university of science and technology (NTNU). Forskeren Ruth Woods er ansvarlig for datainnsamling, databehandling oppbevaring av data. Ruth Woods er ansatt hos NTNU <https://www.ntnu.no/ansatte/ruth.woods>. Data oppbevares fram til prosjektslutt i 2024.

Hovedmålsettingen for en ZEN living lab i Ydalir er å undersøke «hva er det gode liv i Elverum?». Dette handler om å samle historier fra Elverums befolkning om hva det gode liv er i dag, hva det har vært før og ønskene for fremtiden. Vi ønsker å snakke med ulike grupper fra befolkningen; barn, voksne, eldre, kvinner og menn, samt ifra ulike kulturelle bakgrunn. Kvalitative metoder skal benyttes for å se om det er forbindelser mellom den bærekraftige framtiden som ZEN skisserer og ønsker og målsettinger til Elverums befolkning. Bærekraftig byutvikling, boligutvikling og de fysiske omgivelser i Elverum vil være sentrale i spørsmålene som vil bli stilt. Men «*det gode livet i Elverum*» er et ganske bredt konsept og vi vil være interessert i å høre alle historiene som kan knyttes til hvordan det er å bo i Elverum. For eksempel opplevelser fra andre verdenskrig, barneleker, jordbruk, skogbruk, handel og industri, å flytte til Elverum, å vokse opp i Elverum, kafekulturen, husflid og turer i nærmiljøet, skateparken, å gå på skolen, husbygging og sentrumsutvikling.

Personvern

Det er viktig at det er lett for informanter å finne relevant informasjon om prosjektet, hvem som er involvert og målsettinger. Etter hvert vil det også være viktig at informasjon om funn og resultater er lett tilgjengelig for de som vil følge opp hvordan deres historier har blitt ivaretatt av prosjektet. ZEN og Elverum kommune/Elverum vekst vil presentere kontaktinformasjon, informasjon om aktiviteter (kalender og møteplasser) og resultater på sine nettsider.

Det er frivillig å delta i Ydalir living lab. Samtykke kan trekkes tilbake når som helst uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger?

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet og i samtykkeskjemaene som vil bli delt ut i forkant av all datainnsamling. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Vi vil ikke lagre kontaktinformasjon om dere.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og

- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg? - Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra NTNU har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: Ruth Woods, ruth.woods@ntnu.no, Personvernombudet ved NTNU <https://www.ntnu.no/ansatte/thomas.helgesen> eller NSD Norsk senter for forskningsdata AS, personvertjenester@nsd.no, telefon: 55 58 21 17.

Arbeidsmetoden

Det å samle historier om det gode liv på Elverum handler hovedsakelig om å snakke med folk. Dette innebærer bruk av kvalitative metoder. Uformelle semistrukturerte intervju vil være det mest brukte metoden. I tillegg vil det være viktig å skape rammer hvor det er lett å komme i kontakt med folk og hvor informanter er komfortable med å snakke med ZEN forskerne. En god del av arbeidet i Ydalir vil være knyttet til å skape møteplasser.

Et eksempel på planlagt arbeid med å skape møteplasser er samarbeidet med Ydalir skole og barnehage (se beskrivelsen av aktivitetene på skole og barnehage s.4-7). Målet er å samle barnas historier. I tillegg ønsker vi hjelp fra barna til å samle historier og informasjon om Elverum fra familier og venner. Et forventet «spin-off» effekt av å treffe barn er at vi håper at det vil bli lettere å komme i kontakt med voksne. Foreldrene og besteforeldrene vil høre om ZEN living lab fra sine barn og vil være positive til å snakke med forskerne fra ZEN når de får spørsmål om det.

Hele prosessen til ZEN living lab på Ydalir kan deles i 4 overlappende faser (basert på Pierson and Lievens 2005).

1. Bli kjent – eksperter, ulike brukergrupper. Definere en ramme hvor vi kan jobbe sammen.
2. Konkretisere – brukerbehov, preferanser, forventninger – bruk av etnografiske metoder. Definere et eksperiment.
3. Gjennomføre eksperimentet
4. Tilbakemeldinger om prosessene fra alle involverte.

Aktiviteter

Aktivitetene tilknyttet til en ZEN living lab skal være relevante for brukergruppene som legger inn ressurser i prosessen, for eksempel Elverum vekst, kommunen, skolen og barnehagen. Resultatene skal være lett tilgjengelige. ZEN living lab på Ydalir avsluttes med vitenskapelig publikasjoner i internasjonale tidsskrifter. Men skrive- og publikasjonsprosessene kan ta flere

år. Informasjon i populærvitenskapelig format for eksempel blogg eller i lokalaviser vil derfor publiseres underveis.

1. **september 2020:** Aktiviteter på Ydalir skole og barnehage.
2. **oktober 2020:** Møter med befolkningen i Elverum. Hvor (Amfi kjøpesenter, Kiwi ved Ydalir, kontorene til Elverum vekst) og når (dag, kveld, ukedag eller helg) avtales i september.
Aktivitene på skolen og barnehagen følges opp.
3. **november 2020:** Etnografisk filmfestival og utstilling hvor filmene og kartleggingen fra skolen og barnehagen presenteres. Andre filmer fra Elverum og filmer som relevante til temaer som ZEN living lab jobber med kan også presenteres.
Møter med foreldrene til barn ved Elverum skole og barnehage. Temaer for diskusjon, hvor og når avtales i september.
Møter med befolkningen på Elverum. Hvor og når avtales i oktober.
4. **våren 2021:** Tilbakemelding om prosessen. Avtales i løpet av høsten 2021.

Ydalir skole: «det gode livet i Elverum»

Oppstart tirsdag 08.09.2020

17. mai feiring 2020, foto Elverum kommune

Hovedtemaene for undervisningsopplegget er *bærekraftige Elverum* og *det gode liv*. **Målet for aktivitetene ved Ydalir skole er to-delt.** Vi skal samle elevenes historier om hvordan det er å bo og vokse opp i Elverum og elevene skal hjelpe ZEN med å samle inn historier fra venner og familie. Før innsamling av historiene begynner vil elevene delta i et undervisningsopplegg som skal gi dem innsikt i bærekraftig byutvikling. I tillegg skal elevene få opplæring i forskningsmetoder og etikk. Verdier og prinsipper for grunnopplæring danner noe av

bakgrunnen for undervisningsopplegget som skisseres her (Utdanningsdirektoratet 2020) ¹. Ydalir living lab vil gi innsikt i det overordnet målet «*Respekt for naturen og miljøbevissthet*». Undervisningsopplegget er tilknyttet 2 temaer hentet fra beskrivelsen av grunnskolens overordnede mål:

1. Elevene skal få informasjon om hvordan menneskets levesett påvirker naturen, klimaet, og våre samfunn.
2. Elevene skal få informasjon om etikk, teknologisk innovasjon og hvordan det kan påvirke vårt levesett.

Plan for undervisningsopplegg

Skolens ledelse bestemmer hvor mange elever og hvilke klasser som skal delta. Skolen skal bestemme hvor mange undervisningstimer som skal brukes og foreslå når vi skal ha pauser.

1. Forarbeid

Samtykke: Skolen sender ut informasjon om ZEN living lab i Ydalir og samtykkeskjema til foreldre etter skolestart. Skjemaene sendes tilbake til skolen innen 08.09. Det er frivillig å delta i undervisningsopplegget. Et annet opplegg tilbys elevene som ikke vil være med på ZEN living lab.

Skolen forbereder elevene på deltakelse i ZEN living lab: Skolen velger selv hvor mye tid de bruker på forberedelser, men elevene som skal delta skal være forberedt på å si 2 ting om hva som er bra med å bo i Elverum. Dette kan handle om bærekraft eller om helt andre ting. Skolen kan i tillegg velge om de vil forberede elevene på innholdet i undervisningsopplegget, for eksempel bærekraft og *hva er en antropolog*.

08.09.2020 eller 09.09.2020: ca. 2 undervisningstimer

Bakgrunn: læreplanen for samfunnsfag, kompetansemål for 7. trinn <https://www.udir.no/kl06/saf1-03/hele/kompetansemaal/kompetansemal-etter-7.-arssteget>

- formulere et samfunnsfaglig spørsmål, foreslå mulige forklaringer og belyse spørsmålet gjennom en undersøkelse.
- bruke digitale verktøy til å presentere samfunnsfaglig arbeid og følge regler for personvern og opphavsrett.

Del 1: FNs bærekraftsmål nr. 11: Bærekraftige byer og samfunn

"Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige"

Sentrale spørsmål:

- Hva er en bærekraftig by?
- Hvordan kan et bærekraftig Elverum se ut i fremtiden?

¹ <https://www.udir.no/kl20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.5-respekt-for-naturen-og-miljøbevissthet/>

- Hva betyr det å leve på en måte som tar vare på fremtiden?

Elverum: Elevene skal introdusere seg selv og fortell 2 ting som er bra med å bo i Elverum. Ei liste eller en ordsky skrives på tavla.

Bærekraft: Presentasjon om bærekraftig byutvikling (FN's bærekraftsmål). Ca. 15 minutter. Spørsmål og svar om bærekraft og byutvikling.

Del 2: Forskeropplæring og forskningsetikk

Presentasjon om antropologer og forskere

- Hva er en antropolog? Finnes det andre måter å forske på? Hva er kvantitativ og kvalitativ forskning?

Intervjuteknikker

- Hva er et intervju? Elevene vil få en kort innføring i intervjuteknikker og etikk.
- Hvilke spørsmål tror du er viktig å stille? Vi diskuterer mulige spørsmål.

Fotodokumentasjon

- Hva bruker man fotodokumentasjon til?
- Hva skal vi ta bilder av i Elverum?

Mål:

Alle elever skal ha diskutert bærekraftig byutvikling i Elverum med familien til neste living lab besøk i oktober. Elevene skal ha funnet fem ting som er bra og fem som ikke er så bra for bærekraftig byutvikling i Elverum.

Fotodokumentasjon: Elevene skal dokumentere bærekraftig byutvikling i Elverum. Bildene skal bli en del av en utstilling i november.

10.09.2020 - 1 undervisningstime med 3 korte presentasjoner

Bærekraftige bygg – Ruth Woods, NTNU

Bygningshistorie (lokal byggeskikk) – Laila Bækkevold, Anno museum

Planer for Ydalir – Anna-Thekla Tonjer, Elverum vekst

Hvorfor trenger vi hus eller bygg? Bærekraftige bygg – hva er det? Kan våre bygg hjelpe oss til å leve et mer bærekraftig liv?

Hvordan går det med fotodokumentasjonen? – hva skal man ta bilder av, leter etter?

- Presenterer planene for en utstilling i november.

Ydalir barnehage: kartlegging av nabolaget

Oppstart 09.09.2020

Ydalir barnehage, foto Elverum kommune

Målet er å samle barnas historier om Elverum. Det antas her at barn fra barnehagen har foreløpig ikke samlet på så mange historier selv og har ikke så lett for å samle muntlige historier fra familiene. En visuell kartlegging skal gjennomføres hvor barn skal samle på historier gjennom bilder og gjenstander som de finner mens de går på tur i nabolaget. Metoden er inspirert av «mental mapping» metoden utviklet av geografen Kevin Lynch (Lynch 1960). Andre inspirasjonskilder er Barnetrakk undersøkelsen som DoGA gjennomførte <https://www.barnetrakk.no/>.

Kartleggingen presenteres hovedsakelig som et stort kart på en vegg i barnehagen. Kartet skal vise stier, turruter og området rundt Ydalir. Kartet fylles på med bilder og informasjon i løpet av høsten og bilder tas av kartet underveis.

Hovedtemaene for aktivitetene er det *gode liv* og *bærekraftig Elverum*. Ydalir skole skal jobbe med de samme temaene. Noe av bakgrunnen for problemstillinger vi skal jobbe med er rammeplanen for barnehagens verdigrunnlag. Hvor det står «*Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det. Barnehagen har derfor en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn.*» <https://www.udir.no/rammeplan>. Under forslag til tiltak foreslår utdanningsdirektoratet tema som er knyttet til naturopplevelser. Kartleggingen som skal

gjennomføres av barn ved Ydalir barnehage har mål om knytte opplevelser fra byen og naturen sammen. Barna skal lære om naturen og sitt nærmiljø samtidig som de hører hvorfor det er viktig å ta vare på det.

Barnehagens ledelse bestemmer hvor mange barn og hvilke grupper som deltar. Barnehagen legger føringene for tidsbruk.

Forarbeid

1. Informasjon om ZEN living lab på Ydalir og samtykkeskjema blir sendt ut til foreldrene av ledelsen ved Ydalir barnehage. Skjemaene sendes tilbake til barnehagen innen 08.09. Det er frivillig å delta i aktivitetene. Et annet opplegg tilbys barn som ikke vil være med.
2. Barnehagen forbereder barna på å delta i å lage et kart over Ydalir. Snakker for eksempel om hva bærekraft er. Barnehagen velger selv om de skal bruke tid på forberedelser og hvor mye tid.
3. Barnehagen gjøre klar et område hvor kartleggingen kan presenteres. Dette skal stå på samme plass fram til november 2020.

Arbeidet avsluttes med en utstilling og et møte med foreldre fra barnehagen.

Dag 1: 09.09.20

- Kort powerpoint presentasjon om bærekraft, kart og kartlegging.
- Området hvor kartlegging skal presenteres avdukes.
- Vi går en kort tur i nabolaget.

Dag 2: 10.09.20

- Vi går en tur i nabolaget. Vi samler på bilder, gjenstander og historier.
- Snakker litt om living lab i oktober og utstillingen i november.
- Sier ha det.

Litteratur

Lynch, K. 1960 Image of the City. Cambridge the technology and Harvard university press.

Pierson, J., & Lievens, B. 2005 Configuring living labs for a 'thick' understanding of innovation. In Ethnographic Praxis in Industry Conference Proceedings (Vol. 2005, No. 1, pp. 114-127). Blackwell Publishing Ltd.

Woods, R., Baer, D., Berker, T., Bø, L.A. 2019 ZEN living labs: Definition, ideas and examples. ZEN Report 18. NTNU and SINTEF. ISBN 978-82-536-1631-5